

Atlas'ın mı yükü daha ağır, bizim mi?

16 Temmuz 2022 Cumartesi

Kutlu Karavelioğlu

Makine İhracatçıları Birliği Başkanı

Hakkında yazmaya niyetlenene kadar "yük" sözcüğünün günlük yaşamda ne kadar sık kullanıldığının farkına varmamışım doğrusu. Mesleki bir terim olması bu durumu gizlemiş benden. Makinelerle veya makine sektörünün meseleleri ile iç içe olunca; vinçlerin, liftlerin kaç tonluk olduğu, kazıcı yükleyicilerin, loderlerin kepçe hacimleri, beygir güçleri filan hep dilimizde. Asansöre biniyoruz; kaç kişilik. Elektromanyetik alanlar var bir yanda; motorların yüklenmesi mesela, tam yüke çıkması... İş yükü ve iş gücü de var! Yani belli bir kapasite var ve işi yapacak makinenin veya insanın, kapasitesinin ne kadarını kullanacağı da bir yük. İstiap haddi dediğimiz şey, kaldırabileceği, tahammül edebileceği, taşıyabileceği "ağırlık".

Dijitalleşme ile birlikte, bir de görünmez indirmeler, kaldırmalar eklendi dilimize; yazılımların donanıma yüklenmesi meselesi. Bulutlar, sadece yağmurla değil, artık dijital verilerle de yükleniyorlar. Hasılı, bazen, taşınan şeye diyoruz yük diye, bazense taşınan şey illa maddi olmuyor. Türkçe sözlüklerde bu sözcük; mecazen, kişiyi tedirgin eden, engelleyen şey, bir kişinin üstlenmek zorunda olduğu zor görev olarak da geçiyor.

Bu ikili anlam bir tesadüf olmasa gerek. Çünkü bir yükü kaldırıp indirmek ya da bir yerden bir yere taşımak ne ise, zor bir vazifeyi türlü fedakarlıkla yerine getirmek de aynı şey bir bakıma. Her iki durumda da araçlar kullanabiliyoruz, kendimizi ilave imkanlarla donatarak gücümüze güç katabiliyoruz. Fakat her halükârda yükü uğraşmak ağır bir "iş". Bir kuvvete karşı ilerlemek gerektiren, o kuvveti yenerek mesafe kat etmeyi ve zemin kazanmayı gerektiren bir eylem.

Dünyanın yükü hep olmuş ve bir şekilde kaldırılıp taşınmış elbette. Teknoloji dediğimiz şey, yani teknik dediğimiz şeyin sonuçları ya da tekniğin yaşamı kolaylaştıracak ürünleri, yani makineler, maddi anlamda bu işi giderek artan bir güç ve kabiliyetle yerine

getirmişler. Yükün daha çoğunu, daha ağırını, daha yükseğe kaldırıp götürmüşler; en az yorulacak biçimde istiflemişler. Bu yüzden mesele iş veya iş yapmak olunca, akla hemen makineler geliyor... Çünkü yükleri makineler taşıyor. Peki ya makineler? Makinelerin yükü daha mı az?

“300 yılın doğaya yükü, sanılandan büyük”

İnsan, bilim ya da bilgi ağacının yasak meyvesini yiyip de çalışmaya mahkûm edildiğinden beri, hep kovulduğu cennete geri dönmeye uğraştı. Orada bıraktığı konfora kavuşmaya, pek az yorulup pek çok üretmeye ve tüketmeye... Bunun için teknikler icat etti, aletler, makineler geliştirdi. Kendi gücü yetmez olunca, hayvanı, suyu, rüzgarı kullandı. Onlar yetmeyince kömürü, kömür yetmeyince de petrolü.

Doğal güçlerle çalışan makinelerin ataları olarak da kabul edebileceğimiz M.Ö. 3000'de Mezopotamya'da su taşıyan şadufun, Antik Yunan'da üç makarayla 150 kilogram götüren trispastosların, Roma döneminde beş makarayla 6 ton kaldıran pentasposların dünyanın bugün geldiği yerde bir vebali var mıdır? Romalı Vitruvius'un, İskenderiyeli Heron'un, 16. yy'da 361 tonluk Vatikan dikilitaşını yerinden oynatan Domenico Fontana'nın ve ardıllarının ustaca geliştirdiği mühendislik pratiklerinin insanın doğayı sonuna kadar istismar etmesinde rolleri olabilir mi?

Sibernetiğin ya da robotiğin temellerini atan El-Cezeri makineleşmenin, aslında insansızlaşma olacağını düşünmemiş miydi? Peki, Thomas Savery veya James Watt'ın, ya da buhar makinesini yüz yıla yakın süreçte geliştiren ve birinci sanayi devriminin tohumlarını atan onlarca mühendisin kabahati? Pamuk üretmek üzere milyonlarca dönümün ormansızlaştırılmasına şahit olmuş bu insanlar; işsizlik, sınıf ayrımı ve sair sosyal soruna yol açan makineleri geliştiren her milletten mühendisler, dünyanın geldiği yerden sorumlu tutulabilirler mi? Eşref-i mahlukatın yürüdüğü yolun böyle bir açmazla varacağını bilmek, öngörmek zorundalar mıydı? Bilebilseler de farklı mı davranacaklardı... Elbette hayır. Çünkü insanı göğe çıkararak merak, yani bilme ve yapma arzusu ya da tarihe mal olma ve ölümsüzlük içgüdüleri bilimin ve tekniğin sürgit taşıyıcısı olarak her türlü kuralı, nizamı ihlal eder. Menfi neticelerini çözmeyi ya erteler ya da ihmal eder. Bugün kaygılar içinde ve hızla yükselen bir hararetle tartıştığımız mesele ise; insan nesline, hayvanata, nebatata, hasılı bir parçası olduğumuz doğaya dair sorumlulukların gerektiği gibi taşınmış olup olmadığıdır.

İnsanın son 300 yılda, yani endüstrileşmenin ilk adımlarından itibaren, doğayı sömürölmek üzere kendisine bahşedilmiş sınırsız bir kaynak olarak gördüğünü artık kimse inkâr etmiyor. Dünyanın tükenişinde kimin ne kadar payı olduğu ve ne bedel ödeyeceği sık sık tartışma konusu haline getiriliyor. İnsanın elbirliği ile geldiği yeri nihayet beğenmeyişi önemli bir kazanım fakat insanlığın son 30 yıldır yolunu değiştirmek üzere harcadığı çabada samimi olduğunun emareleri hiç de yeterli görünmüyor. 300 yılın doğaya yükü, sanılandan büyük ve bu yük bize yeni yükümlölükler getiriyor.

Makinecilerin yükü henüz görünür hale geliyor”

Aslında makine alanındaki agresif rekabet, makine imalatçılarının ezelden beri, en az yakıtla en çok işi yapan, en az fireli, en verimli, en ekonomik çözümleri geliştirmelerini zaruri kılmıştır. Buradaki sorun gerçekte kullanıcı kaynaklıdır. Sorunun temelinde kullanıcıların öncelikleri vardır; iyi veya kötü makina, pahalı veya ucuz makine seçimi...

Talep varit oldukça, rekabet alanları katı tedbirlerle düzenlenmedikçe, fikri mülkiyet hakları teminat altına alınmadıkça her keseye her türlü makineyi üretecek imalatçılar mutlaka bulunacaktır. Herkesin bu konuda aynı hassasiyete sahip olmadığı çok açık. İşte bu yüzden Türkiye'nin Makinecileri, müşterilerine ve diğer tüm makine kullanıcılarına 2018 yılından itibaren “Dünyanın geleceğinden sorumlusunuz, farkında mısınız?” kampanyasıyla seslenmektedir.

Makinelerin yükü hep görünür olmuştur; makinecilerin yükü ise henüz görünür hale geliyor. Sürdürülebilirlik meselesi yeni bir endüstri-politik zemin arayışı ve yolunda gitmeyen şeylerin muhasebesine ve haline dair mutabakata dayanıyor. Dönüşmesi gereken küresel endüstrinin ya da genel imalat süreçlerinin odağında makinelerin olduğu malum. Fakat makinecilerin üretim tekniklerini temelden değiştirmelerinin her şeyin başında geldiği dikkatlerden kaçıyor.

Öncelikle kollanıp korunması, kaynak aktarılması gereken sektörün makine imalatı olduğunun ne yazık ki sadece ileri toplumlar bilincindedir. Oysa dünya bir

bütündür. Yerle göğü ayırmak, Atlas'a verilmiş bir ceza iken, günümüzde gök kubbenin ağırlığını taşıma vazifesi, makine imalatçılarının olmuştur.

Okurken beni hiç görmediğim pencerelerle, hiç bilmediğim meselelerle karşılaştıran İstif Makineleri Sektör Raporu'nun hazırlığında emeği geçen bütün arkadaşlarıma sevgili Serkan Karataş Başkanımız ve Yusuf Yiğit Genel Sekreterimiz nezdinde şükranlarımı sunuyorum; İSDER'in başarılı çalışmalarının devamını diliyorum.